

Vážení a milí čtenáři,

jakkoliv si to při vědomí vážnosti věci neradi připouštíme, faktem je, že i takové téma, jako je utrpení v nelidských podmínkách nacistických či sovětských táborů, na sebe nabaluje podvodníky. Zejména odškodňování přeživších či pozůstalých chápou jedinci s volným vztahem k pravdě i dobrým mravům jako možnost, jak se obohatit a navrch ještě získat společensky zajímavý status „oběti“. Ten je pak ostatně možné dále kapitalizovat.

Svět zná celou řadu takových případů a od čísla revue *Paměť a dějiny*, které právě držíte v ruce, lze říci, že alespoň jeden takový případ známe i u nás.

Jak odhaluje ve svém textu Adam Hradilek, příběh, který o sobě vypráví údajná vězeňkyně Gulagu Věra Sosnarová, je neskutečný nejen metaforicky, ale bohužel i doslova. Nic z toho, co tato žena líčí na hojně navštěvovaných besedách a ve své dobře se prodávající knize *Krvavé jahody*, není pravda. Svůj dvacetiletý pobyt v Gulagu a strašlivé týrání, kterého měla být svědkem i obětí, si prostě vymyslela.

Rozpor mezi sebe prezentací paní Sosnarové a skutečností doložitelnou záznamy z tuzemských i ruských archivů zdokumentoval autor dosti důkladně. Pro mnoho lidí, kteří v emotivním vyprávění staré ženy dosud spatřovali „autentické svědectví“ o sovětském bezpráví, půjde o hořké čtení. Bylo by však chybou dělat ze Sosnarové hlavního a jediného viníka celého případu. Není těžké si na základě získané dokumentace domyslet, že vyrůstala v krajně nepříznivém prostředí, kde různé podvody a upravování vlastní identity podle okolností patřily k normě. Její vybájené zážitky proto nemusí být ani tak výsledkem zlomyslného kalkulu jako spíše celoživotního návyku – dost možná nevědomého. Při započítání těchto souvislostí by naší pozornosti neměla uniknout role dalších lidí, kteří smyšlený příběh o utrpení v Gulagu spoluvytvořili a zpopularizovali.

Dost těžko si lze například představit, že by Věra Sosnarová se svým vyprávěním tak uspěla, kdyby se ho nechopili reportéři vlivného televizního pořadu *Na vlastní oči*, aby ho – v rozporu se základními pravidly

žurnalistiky – opakovaně podávali zcela jednostranně a nekriticky. Na místě je též otázka, proč lidé v zavedeném nakladatelství nevěnovali větší pozornost tomu, že „autentický příběh“ Sosnarové sepsal autor se sklonem k fantastice, jehož díla vydaná v letech 1949–1983 byla beletristickou propagací komunismu. A tak by se dalo pokračovat.

Že o sobě někdo šíří smyšlenky, je jedna věc. Druhou – a stejně závažnou – věcí však je úloha lidí, kteří z povahy své profese mají umět smyšlenky rozpoznat, nepustit je dál, případně před nimi varovat. Pokud i ti selhávají, vzniká svět, ve kterém může kdykoliv uspět hlasatel jakéhokoliv blábolu a není proti tomu obrany – svět, v němž už nějaký čas žijeme.

Proto ani nelze očekávat, že by badatelské úsilí Adama Hradilka v přítomném čase něco zásadního změnilo. Věra Sosnarová bude dále zvána na besedy, její kniha se bude dále prodávat, zákonodárci ji možná znovu navrhnou na prezidentskou medaili Za hrdinství. Už příliš dlouho se totiž opakuje, že tato žena je autentickou svědkyní Gulagu. Je to tak zapsáno v mnoha snadno konzumovatelných informačních zdrojích a nakonec i v mnoha srd-

cích účastníků jejich besed. Postavit proti tomu jednu studii má v dnešním světě pramalou naději na úspěch.

O úspěch nám ale nejde. Jde o základní respekt k dosaženému historickému poznání. Nelze prostě nechat bez povšimnutí, že fantazírování jedné ženy je pro nemalou část zdejší veřejnosti hlavním zdrojem povědomí o sovětských represích. Její líčení nekonečné řady smyšlených krutostí má nakonec jediný cíl: vzbudit v příjemcích co nejsilnější emoce. Samotné emoce však nikdy nedovedou člověka k porozumění příčin a souvislostí; a emoce založené na smyšlenkách dokonce takovému porozumění aktivně brání, protože spolehlivě likvidují mysl pro porporce. Aniž by to tak chtěli, přispívají propagátoři Věry Sosnarové vlastně ke znevěrohodnění obětí sovětské éry a k plíživé relativizaci jejich zločinů. Má smysl před tím varovat – i když tomu doba nepřeje.

S přáním všeho dobra Adam Šůra, šéfredaktor

